

REGIO PARTNER

**Analýza socioekonomického rozvoje Karlovarského kraje se specifikací
potřeb po roce 2013 z hlediska kohezní politiky**

ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA

Verze k 2. 8. 2010

Zadavatel:

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
Odbor evropských záležitostí
Staroměstské náměstí 6, 110 15 Praha 1

Zhotovitel:

RegioPartner, s.r.o.
Prosecká 412/74, 190 00 Praha 9

OBSAH

1. ÚVOD	4
2. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA KRAJE	5
2.1 Postavení kraje	5
Zdroj: ČSÚ - Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v krajích České republiky 20102.2	
Obyvatelstvo a osídlení	8
2.2 Obyvatelstvo a osídlení	9
2.3 Veřejné služby	10
2.4 Ekonomika	13
2.5 Dostupnost a technická infrastruktura	16
2.6 Životní prostředí	18
3. SWOT ANALÝZA	20
4. PŘEDPOKLÁDANÉ PRIORITNÍ OBLASTI KARLOVARSKÉHO KRAJE PRO OBDOBÍ PO ROCE 2013	22
4.1 Rozvojová strategie kraje	22
4.2 Identifikace hlavních problémových oblastí kraje po roce 2013	24
4.3 Předpoklady a potřeby pro další rozvoj kraje v novém programovacím období	25
4.4 Definice hlavních prioritních oblastí pro čerpání ze SF po roce 2013	30
5. ZÁVĚR	34

SEZNAM ZKRATEK

ČOV	Čistírna odpadních vod
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
HFK	Hrubý fixní kapitál
Kč	Česká koruna
ICT	Informační a komunikační technologie
NUTS	Statistická územní jednotka EU
SF	Strukturální fondy
VŠ	Vysoká škola
ŽP	Životní prostředí

1. Úvod

Zpracování socioekonomické analýzy Karlovarského kraje je součástí širšího projektu „Analýzy socioekonomického rozvoje kraje se specifikací potřeb po roce 2013 z hlediska kohezní politiky“, v rámci něhož jsou zpracovány socioekonomické analýzy pro všech 14 krajů v ČR.

Včasná identifikace potřeb regionů (sektorů) založená na dobře provedené kvantitativní i kvalitativní analýze je klíčovým předpokladem pro koncipování strategie využití finančních zdrojů po roce 2013 a základem pro nastartování procesu programování.

Cílem zpracování analýzy je identifikace hlavních prioritních oblastí Karlovarského kraje pro budoucí programovací období. Analýza bude koncipována tak, aby v první fázi mohla být využita k aktualizaci Rámcové pozice ČR k budoucnosti kohezní politiky EU po roce 2013. Analýza bude moci být taktéž využita k obhajobě priorit ČR v oblasti kohezní politiky během vyjednávání základních strategických dokumentů na úrovni EU. V neposlední řadě poslouží socioekonomická analýza Karlovarského kraje jako základ pro přípravu regionálního operačního programu NUTS 2 Severozápad pro příští programovací období.

Jako dílčí cíle zpracování socioekonomické analýzy Karlovarského kraje je tedy možno označit:

- Zhodnocení základní charakteristiky kraje.
- Analýza stavu a odhad trendů ve vývoji indikátorů relevantních pro kohezní politiku (např. HDP, nezaměstnanost, zaměstnanost apod.).
- Zhodnocení dosavadních dopadů intervencí a pokrytí současných potřeb.
- Identifikace budoucích potřeb.
- Definice obecných rozvojových priorit a jejich odůvodnění.

2. Základní charakteristika kraje

2.1 POSTAVENÍ KRAJE

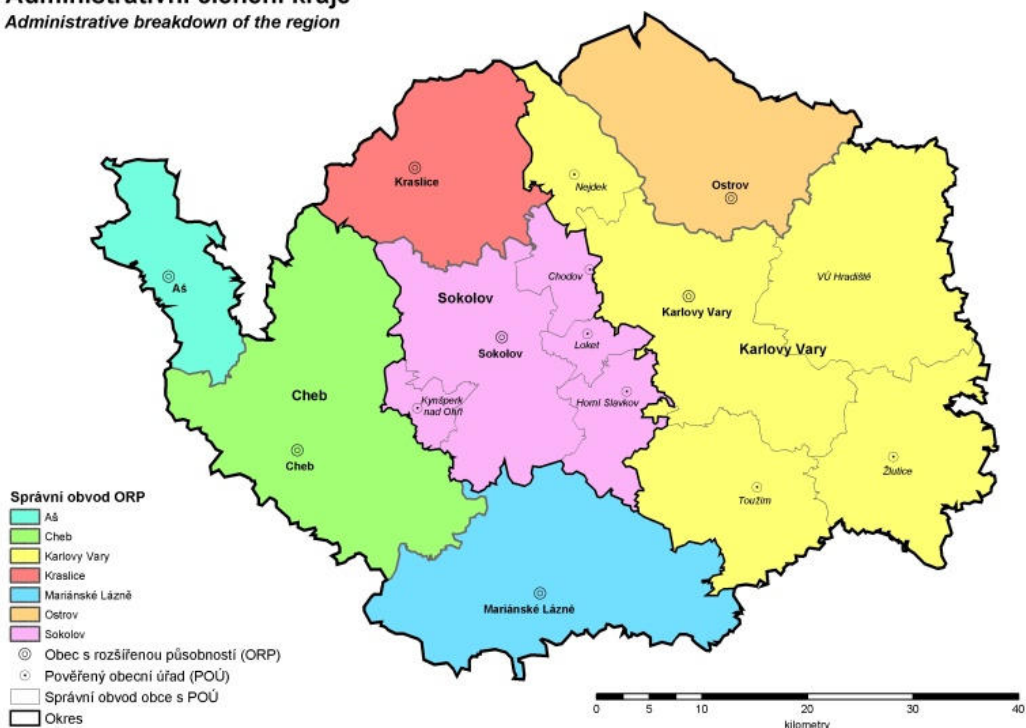
2.1.1 Správní struktura

Karlovarský kraj vznikl k 1. 1. 2000. Svojí rozlohou je druhým nejmenším krajem ČR (jeho rozloha činí 3 314 km², což představuje 4,2 % rozlohy ČR) a k 31. 12. 2008 žilo na jeho území celkem 308 403 obyvatel, což činí 2,9 % obyvatel České republiky. Tato fakta pochopitelně ovlivňují celou řadu charakteristik kraje, včetně jeho správního členění.

Karlovarský kraj je tvořen třemi bývalými okresy (Karlovy Vary, Sokolov a Cheb) a sedmi správními obvody obcí s rozšířenou působností (tzv. „malými okresy“ - Aš, Cheb, Mariánské Lázně, Kraslice, Sokolov, Karlovy Vary a Ostrov). Největším okresem (rozlohou i počtem obyvatel) je okres Karlovy Vary, okresy Cheb a Sokolov jsou srovnatelné.

Obrázek 1: Správní členění Karlovarského kraje

Administrativní členění kraje
Administrative breakdown of the region

Zdroj: www.czso.cz

Analýza socioekonomického rozvoje Karlovarského kraje se specifikací potřeb po roce 2013 z hlediska kohezní politiky

Karlovarský kraj tvoří 132 obcí, které se dále člení na 518 částí obcí. Součástí kraje je rovněž vojenský újezd Hradiště, který má 617 stálých obyvatel a svoji rozlohou přibližně 330 km² představuje největší vojenský újezd v ČR.

2.1.2 Geografická a dopravní poloha

Karlovarský kraj je nejzápadněji položeným krajem v ČR. Na západě, jihozápadě a severozápadě hraničí se Spolkovou republikou Německo (na jihozápadě s Bavorskem, na severozápadě se Saskem), na jihu s Plzeňským krajem a na východě s Ústeckým krajem. Karlovarský kraj spolu s Ústeckým krajem tvoří území regionu soudržnosti NUTS 2 Severozápad.

Hlavní přírodní osu kraje tvoří řeka Ohře, která protéká Chebskou a Sokolovskou pánví od jihozápadu k severovýchodu. Obě tyto pánve jsou významně poznamenány činností člověka (zejména povrchovou těžbou hnědého uhlí). Nejvýznamnějšími orografickými celky kraje jsou Krušné hory, Smrčiny, Český les a více ve vnitrozemí ležící Doupovské hory a Tepelská vrchovina.

Geografickou, potažmo i dopravní polohu kraje je nutné posuzovat ze dvou hledisek: z hlediska národní a nadnárodní úrovně.

V rámci národního systému se projevuje určitá izolovanost kraje, neboť dosažitelnost velkých center (zejména Prahy) je navzdory malé vzdušné vzdálenosti zajištěna nedostatečně: chybí dálnice (současná dálnice končí poměrně daleko od hranic Karlovarského kraje v Novém Strašecí) a železniční napojení na Prahu není přímé. Navíc regionální střediska, na která má Karlovarský kraj nejintenzivnější vazby (Praha, Plzeň), jsou oddělena rozsáhlými oblastmi s nízkou intenzitou osídlení, které lze charakterizovat jako vnitřní periferie (např. Žluticko, Tepelsko). Vazby na Prahu jsou dominující ve všech ohledech, vazby na Plzeň jsou částečně reliktem starého administrativního uspořádání (Karlovarsko jako součást Západočeského kraje), částečně jsou způsobeny relativně silnější pozicí Plzně v hierarchii sídel a relativně příznivým ekonomickým vývojem Plzeňského kraje. Naopak na Ústí nad

Labem, tedy na třetí středisko, se kterým má Karlovarský kraj intenzivnější vazby, je spojení (silniční a zejména železniční) poměrně dobré (tzv. podkrušnohorská osa).

Polohu kraje v nadnárodním systému je oprávněné považovat za výhodnou (jedná se o „nejotevřenější“ kraj ČR vůči zahraničí). Přesto nejsou výhody sousedství s Německem plně využity. Limitujícími faktory jsou opět nedostatečná dopravní napojení - silniční (chybějící dálnice napojující kraj na východobavorskou dálnici Řezno – Hof) i železniční (vedení železnice evropského významu Praha – Plzeň – Norimberk „okrajovým“ Chebskem).

2.1.3 Postavení v rámci ČR (komparace ve vybraných ukazatelích)

Postavení Karlovarského kraje v rámci ČR na základě sady vybraných indikátorů ukazuje následující tabulka. Tyto ukazatele použil zpracovatel jako základní datový zdroj pro identifikaci klíčových problémů kraje. Komentář k hodnotám nejdůležitějších z nich je uveden v následující části závěrečné zprávy, někdy i s uvedením vývoje v posledních letech. K interpretaci těchto ukazatelů je potřeba přistupovat kriticky a mít na mysli, že se jedná o průměr za celý kraj, tedy že situace v různých částech kraje může být v daném ohledu dosti rozdílná.

Tabulka 1: Srovnání Karlovarského kraje a ČR ve vybraných ukazatelích za rok 2008

Ukazatele	ČR	Karlovarský kraj
Ekonomické ukazatele		
Hrubý domácí produkt na obyvatele v %, průměr ČR	100	71,8
Změna hrubého domácího produktu na zaměstnaného v Kč (stálé ceny)	101,2	99,1
Podíl terciárního sektoru na HPH v %	59,9	54,2
Poměr tvorby HFK (b.c.) k HDP (b.c.)	23,9	-
Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele v tis. Kč	181,7	159,9
Saldo příjmů a výdajů veřejných rozpočtů na celkových výdajích těchto rozpočtů v %	3,76	3,46
Podíl malých a středních podniků na celkové zaměstnanosti v %	65,7	63,1
Hustota dálnic a silnic I. třídy v km/100 km ²	8,7	6,8
Hustota železničních tratí v km/100 km ²	12,2	14,9
Přeprava nákladu (bez tranzitu) na tis. Kč HDP	-	333,9
Přeprava cestujících v rámci kraje veřejnou silniční a železniční dopravou na obyvatele	45,2	35,5

Výdaje na výzkum a vývoj k HDP v %	1,47	0,12
Struktura výdajů na výzkum a vývoj v %		
Základní výzkum	30,1	6,8
Aplikovaný výzkum	26,5	68,1
Experimentální vývoj	43,4	25,1
Sociální ukazatele		
Podíl domácností s čistým příjmem pod hranicí životního minima v %	3,5	4,6
Podíl nezaměstnaných na celkové pracovní síle v %	4,4	7,6
Podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání na PS (zaměstnaní, dosažitelní uchazeči, cizinci) v %	-	7,6
Míra zaměstnanosti osob ve věku 55 - 64 let v %	47,6	45,5
Podíl zaměstnaných žen na všech ženách starších 15 let v %	46,6	47,5
Počet zemřelých na 1 000 obyvatel středního stavu	8,85	9,77
Naděje dožití při narození		
Muži	73,96	72,85
Ženy	80,13	79,02
Podíl obyvatel s VŠ z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let	11,7	6,3
Podíl domácností připojených k internetu v %	41	38,8
Environmentální ukazatele		
Zornění zemědělské půdy v %	71,3	44
Poměr ploch tzv. stabilních a nestabilních krajinných prvků	1,05	1,98
Spotřeba průmyslových hnojiv v čistých živinách (N, P ₂ O ₅ , K ₂ O) v kg/ha orné půdy	105,8	54,8
Podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové výměře zemědělské půdy v %	8,05	43,9
Podíl listnatých dřevin v %	24,53	16,13
Relativní ztráta asimilačního aparátu v koruně stromu v porovnání se zdravým stromem - index defoliace	2,3	2,09
Podíl profilů ve IV. a V. třídě znečištění (sk. A - obecné, fyz. a chem. ukazatele) v %	44,2	68,2
Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší v %	4,9	0,9
Emise oxidů dusíku (REZZO 1-4) v t/km ²	3,59	3,71
Emise oxidu siřičitého (REZZO 1-4) v t/km ²	2,75	6,36
Produkce podnikového odpadu v kg na tis. Kč HDP	7,3	4
Produkce komunálního odpadu v kg na obyvatele	304,5	305,3
Pořízené investice na ochranu ŽP podle místa investice v Kč na obyvatele (b.c.)	1949	2025
Neinvestiční náklady na ochranu ŽP na mil. Kč HDP kraje podle kraje sídla investora	13951	15562

Zdroj: ČSÚ - Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v krajích České republiky 2010

2.2 OBYVATELSTVO A OSÍDLENÍ

2.2.1 Vývoj a struktura populace

Současný stav struktury populace je do značné míry ovlivněn historickým vývojem, zejména poválečnou výměnou obyvatelstva. Dodnes počet obyvatel nedosáhl předválečného stavu, který činil cca 500 tis. obyvatel, zatímco dnešní počet obyvatel je přibližně 300 tis. V poslední době vývoj počtu obyvatel stagnuje, což odpovídá trendu vývoje i ostatních krajů ČR.

Ani v dalších charakteristikách (věková struktura obyvatelstva, výměna obyvatelstva - přirozená a migrace) Karlovarský kraj nikterak nevybočuje z průměru ČR. V oblasti sociálních ukazatelů patří prvenství rozvodovosti a druhé místo zaujímá ukazatel v počtu potratů na tisíc obyvatel, což naznačuje, že sociální struktura obyvatelstva kraje je v některých ohledech méně příznivá oproti zbytku ČR.

Karlovarský kraj je dále charakteristický vysokým podílem cizinců, který je po Praze druhý nejvyšší v ČR (6,6 %). Z hlediska národnostního složení cizinců převládají Vietnamci, následovaní Rusy a Ukrajinci. Teprve na čtvrtém místě figurují Němci. Složení obyvatelstva z hlediska národnostního tedy představuje potenciál kraje do budoucnosti.

2.2.2 Bydlení

Charakteristickým rysem Karlovarského kraje v oblasti bydlení je malá tradice individuální výstavby, což má za následek velmi vysoký podíl bytových domů na celkovém bytovém fondu kraje. Naopak podíl rodinných domů na bytovém fondu kraje je ve srovnání s průměrem ČR velmi nízký (v roce 2001 o 17,3 % nižší). Tento trend se částečně začíná obracet až v poslední době. Vysoká koncentrace obyvatel do bytových domů pochopitelně přináší celou řadu problémů, mezi které je nutné zařadit i pomalé tempo rekonstrukce, potažmo nevyhovující stav bytových domů. Zvláště významné jsou v tomto ohledu problémy spojené s tzv. panelovými sídlišti, která byla postavena v 70. a 80. letech minulého století.

2.2.3 Struktura osídlení (kategorizace a funkce sídel)

Struktura osídlení v Karlovarském kraji se vyznačuje dvěma charakteristickými znaky: nízkou hustotou osídlení (93 obyvatel na km²) a vysokou koncentrací obyvatel do měst (83,2 %). S vysokou koncentrací obyvatel do měst souvisí další dlouhodobý problém Karlovarského kraje, a to vylidňování venkovského prostoru se zánikem celých sídel.

Sídla v Karlovarském kraji je možné rozdělit do několika kategorií. Karlovy Vary jakožto krajské město patří k mezoregionálním centrům nižšího řádu. Mikroregionálními centry vyššího řádu jsou bývalá okresní města Cheb a Sokolov. Následují mikroregionální centra nižšího řádu, jejichž výčet přibližně koresponduje s výčtem obcí s rozšířenou působností.

2.3 VEŘEJNÉ SLUŽBY

2.3.1 Vzdělávání

Historický vývoj v regionu značně poznamenal i jeho vzdělanostní strukturu. Ta je v porovnání s celorepublikovými hodnotami podprůměrná, přičemž nejvýrazněji zaostává v podílu vysokoškolsky vzdělaných osob a osob s úplným středním vzděláním s maturitou. Podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva jako jeden z nejvýznamnějších ukazatelů předpokladu rozvoje tzv. znalostní ekonomiky je dokonce druhý nejnižší v rámci ČR (6,3 %).

Karlovarskému kraji schází přítomnost univerzity regionálního charakteru, na druhou stranu zde působí hned několik poboček vysokých škol (pobočka Západočeské univerzity v Chebu a pobočka Univerzity Karlovy v Mariánských Lázních). Přímo v Karlových Varech pak působí soukromá Vysoká škola Karlovy Vary.

Střední školy by měly pružně reagovat na měnící se potřeby trhu práce. Karlovarský kraj, jakožto zřizovatel většiny středních škol, se v posledních letech snaží o jejich optimalizaci. Pozornost je věnována jak klasickému obecnému vzdělávání na gymnáziích, tak tradičním učilištím a zejména technickým oborům, které mohou představovat jeden z pilířů budoucího ekonomického rozvoje kraje.

Problémem je personální zajištění výuky, zejména na 1. stupni venkovských škol a ve školách neúplných. Do těchto škol téměř nepřicházejí absolventi pedagogických fakult a

věkový průměr učitelských sborů se zvýšil. Personální podmínky ve středních školách jsou sice lepší než v základních, avšak ve srovnání s ostatními kraji horší.

2.3.2 Sociální péče

Úkolem infrastruktury sociální péče je zajistit služby, které přispějí sociálně znevýhodněným osobám k zvýšení kvality života. V současné době sociální služby v kraji poskytuje nejenom veřejný sektor, ale čím dál tím více i sektor neziskový, který často oproti veřejnému disponuje detailnější znalostí potřeb cílových skupin.

Sociální infrastruktura regionálního významu je orientována především do měst, která díky vybavenosti jsou schopna zabezpečit obsluhu příslušných spádových území. Rozdíly v pokrytí sociálními službami v kraji mezi jednotlivými obcemi jsou velké, v některých případech se zařízení v daném obvodu nevyskytuje vůbec.

V souvislosti s nárůstem počtu starších obyvatel a prodlužující se nadějí dožití při narození (muži 72,85 a ženy 79,02), bude nutné do systému služeb ve vysoké míře zahrnout alternativní formy poskytování služeb – tzn. rozšiřování nabídky terénních služeb sociální péče, která umožní jejich uživatelům (starým či zdravotně postiženým občanům) zůstat v jejich domácím, přirozeném prostředí při zachování sociálních vazeb.

2.3.3 Zdravotnictví

V Karlovarském kraji stále probíhá transformace zdravotnictví s cílem posílení jeho stabilizace a zefektivnění jeho dalšího rozvoje.

K 1. 1. 2009 působilo v Karlovarském kraji 1198 lékařů (přepočtený stav, z toho 1169 v nestátních zdravotnických zařízeních), přičemž jejich počet se v posledních letech mírně zvyšoval. Docházelo tedy i k zvyšování počtu lékařů na 1000 obyvatel, současná hodnota téměř čtyři lékaři (přesně 3,9) na 1000 obyvatel je pouze mírně pod průměrem ČR. Naproti tomu pokud bude počítáno pouze s lékaři v nemocnicích, dostane se Karlovarský kraj na samý konec žebříčku za ČR.

V Karlovarském kraji se nachází celkem pět nemocnic, z toho jsou tři krajské (v Karlových Varech, Sokolově a Chebu) a dvě zřizované soukromými právníckými osobami

(v Mariánských Lázních a Ostrově). Počet lůžek v těchto nemocnicích se v posledních letech mírně snižuje či spíše stagnuje. Míra úmrtnosti v kraji je 9,77 a patří mezi jedny z nejvyšších v ČR (spolu s krajem Ústeckým).

Zdravotnická záchranná služba, která patří mezi základní složky integrovaného záchranného systému, je zajišťována z jedenácti výjezdových stanovišť. V turistických střediscích Krušných hor (Boží Dar, Klínovec, Bublava, Nové Hamry a Pernink) funguje rovněž horská služba.

2.3.4 Kultura, sport, volný čas

Kulturní a společenský život má v Karlovarském kraji dlouhodobou tradici spojenou nejenom s tradicí lázeňství. Mezinárodního věhlasu dosáhl zejména Mezinárodní filmový festival, ale i řada dalších pravidelně se opakujících kulturních a sportovních událostí (Dvořákův karlovarský podzim, Beethovenovy dny, Carlsbad Triatlon a další).

Volnočasové aktivity pro obyvatele kraje poskytuje síť kulturních středisek, středisek pro volný čas dětí a mládeže, základních uměleckých škol (jejichž zřizovatelem jsou obce a kraj), dále církevní i neziskové organizace a soukromá sféra. Většina jich je umístěna ve větších městech, v menších sídlech se projevuje jejich nedostatek a dopravní dostupnost pro lidi z okrajových částí regionu bývá problematická. Na lokální úrovni je velmi významná činnost lokálních spolků a sportovních jednot, které jsou často nejvýznamnějšími pořadateli společenských a sportovních akcí.

Karlovarský kraj má velmi dobré podmínky pro provozování mnoha sportů, ať se již jedná o sporty letní (cykloturistika či vodácká turistika zejména na Ohři) nebo zimní (lyžařská střediska v Krušných horách – Boží Dar, Klínovec, Nové Hamry). Karlovarský kraj je rovněž jedním z významných center golfu v České republice. Téměř ve všech větších městech je k dispozici krytý bazén, mnoho malých obcí má k dispozici nekryté hřiště. U mnoha sportovišť je však problémem jejich nevyhovující technický stav.

Dalším problémem kraje je jeho nízká vybavenost informačními a komunikačními technologiemi. Při srovnání procentuálního zastoupení jednotlivých ICT (pevná telefonní linka, kabelová televize, osobní počítač, připojení k internetu, vysokorychlostní připojení k

internetu) v Karlovarském kraji s ostatními kraji, resp. ČR celkově, lze s výjimkou nadprůměrného výskytu přípojek kabelové televize pozorovat nižší zastoupení uvedených technologií, zejména osobních počítačů a vysokorychlostního připojení k internetu.

2.4 EKONOMIKA

2.4.1 Struktura ekonomické základny

Karlovarský kraj je z hlediska charakteru své ekonomiky velmi specifický v porovnání s ostatními kraji České republiky. Přestože má nejméně obyvatel, disponuje různorodými přírodními zdroji, mezi něž patří především minerální a léčivé vody, zásoby hnědého uhlí i dalších nerostných surovin.

K 31. 12. 2008 bylo na území Karlovarského kraje evidováno celkem 80 802 ekonomických subjektů. Mezi hlavní odvětví podle klasifikace NACE patří:

- zpracovatelský průmysl,
- velkoobchod, maloobchod a opravy motorových vozidel,
- stavebnictví.

Výrazné postavení v ekonomice kraje má i lázeňství a s ním spojené služby (ubytování, stravování a pohostinství). Mezi nejznámější lázně patří tzv. lázeňský trojúhelník Karlovy Vary - Mariánské Lázně – Františkovy Lázně.

Rovněž v Karlovarském kraji proběhl v posledních dvou desetiletích proces restrukturalizace průmyslu, který znamenal především útlum dříve preferovaných odvětví tzv. „těžkého“ průmyslu ve prospěch výroby založené více na znalostech. Důsledky tohoto procesu jsou stále patrné v mnoha aspektech ekonomické základny.

2.4.2 Vnější ekonomické vztahy (export, lokalizace investic)

Z hlediska exportní výkonnosti měřené objemem vývozu na 1 obyvatele (údaj za 2009) je Karlovarský kraj v porovnání s ostatními kraji desátým v pořadí. Jeho meziroční pokles vývozu v přepočtu na 1 obyvatele mezi roky 2008-2009 převyšoval 32 tis. Kč (v běžných cenách).

Firmy v Karlovarském kraji jsou silně exportně orientovány na západoevropské trhy, zejména na trhy v sousedním Německu. Nevýhodou této vazby je častá orientace firem na nižší cenu práce, což znamená, že se z dlouhodobého hlediska nejedná o konkurenceschopný export.

Za příznivý faktor lze bezesporu považovat rostoucí vliv podniků pod zahraniční kontrolou jako důsledek přílivu zahraničního kapitálu. V kraji však chybí velcí investoři, kteří by významnějším způsobem pozitivně ovlivnili místní ekonomiku i rozvoj subdodavatelských vztahů.

Nejvýznamnější průmyslovou zónou kraje je v současné době Průmyslový park Cheb. Celková výše investic zde dosáhne 2,5 mld. Kč, do roku 2013 se počítá s vytvořením až 1100 nových pracovních míst¹.

2.4.3 Trh práce, vč. mezd

Výrazně kladný vliv na trh práce má v případě Karlovarského kraje rozvoj cestovního ruchu a lázeňství, naopak negativně se na něm může projevovat nedostatečné napojení silničních sítí na sousední regiony, omezení dopravních spojů a tím snížení mobility pracovních sil, útlum v oblasti těžby uhlí a energetiky, další zhoršování životních podmínek na venkově, prohlubování disparit mezi nabídkou vzdělávací soustavy a poptávkou na trhu práce a nedostatečná vzdělanostní struktura obyvatelstva.

Průměrná hrubá měsíční mzda v Karlovarském kraji v 2. čtvrtletí 2009 byla 18 039 Kč (celá ČR 21 778 Kč), což představuje meziroční nárůst o 1,9 %. Tato hodnota řadí kraj na poslední příčku mezi čtrnácti kraji.

Největší podíl na zaměstnanosti má zpracovatelský průmysl (38,5 %), dále pak obchod (18,7 %) a stavebnictví (15,1 %). Nezanedbatelný je i podíl zdravotní a sociální péče (12 %) a poté služeb spojených s cestovním ruchem (ubytování a stravování - 11,1 %). Dlouhodobě v kraji mírně stoupá význam tzv. progresivních služeb, které zajišťují zejména malé a střední podniky. Jejich podíl na celkové zaměstnanosti je 63,1 % (průměr ČR - 65,7 %).

¹ Strategický plán rozvoje města Chebu, 2007.

Karlovarský kraj je krajem s nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti, přesahující sedmiprocentní hranici (7,6 %). Dlouhodobě vyšší obecná míra nezaměstnanosti je zaznamenávána u žen. Projevuje se zde vliv odvětvového zaměření zaměstnavatelů na daném území i menší flexibilita žen oproti mužům v souvislosti s péčí o rodinu.

V Karlovarském kraji se projevuje nedostatek pracovníků některých profesí - zejména technicky orientovaných a v řemeslech, což pochopitelně úzce souvisí s výše zmíněnou nedostatečnou vzdělanostní strukturou obyvatel. Dostupnost kvalifikovaných pracovníků je jedna z největších překážek rozvoje.

2.4.4 Výzkum, vývoj a inovace

Potenciál vědy a výzkumu v kraji je nízký, o čemž svědčí i nízký počet podniků s vlastním oddělením vědy a výzkumu a celkový počet zaměstnanců v těchto odděleních, který představuje méně než 1 % všech zaměstnanců. Taktéž výdaje na vědu a výzkum ku HDP jsou v Karlovarském kraji minimální (0,12 %, tedy více než desetkrát méně než je průměr ČR). Vzhledem k neexistenci veřejné univerzity v kraji je pochopitelně rozdílná i struktura výdajů na vědu a výzkum. Největší podíl finančních prostředků plyne na aplikovaný výzkum (celých 68%, což je skoro 3x více než je průměr ČR), naopak podíl výdajů na základní výzkum i experimentální vývoj je oproti celorepublikovému průměru výrazně nižší.

Hlavní bariérou inovačních aktivit je potřeba relativně vysokého počátečního kapitálu, a nedostatek kvalifikovaných pracovních sil. Jedním z dalších problémů podnikatelského prostředí v Karlovarském kraji je přetrvávající izolace firem, tedy absence tzv. klastrů (propojení podniků v určitém odvětví a dalších institucí, zejména vysokých škol).

2.4.5 Výkonnost ekonomiky (dle regionálních účtů)

Ekonomické postavení kraje se od roku 2004 zhoršuje a odstup od ostatních krajů ČR se tedy spíše zvětšuje.

V přepočtu HDP na 1 obyvatele dosahuje Karlovarský kraj 71,8 % průměru ČR a řadí se tak na poslední místo v pořadí krajů ČR. Celkový nárůst HDP kraje v roce 2008 oproti roku 2007 dosáhl pouze 0,5 %. Co se týče srovnání v rámci Evropské unie, v přepočtu HDP

na 1 obyvatele dle parity kupní síly dosahuje Karlovarský kraj pouze 57,5 % průměru EU (r. 2008). V posledních letech jsou však na úrovni EU jako celku zaznamenávány spíše tendence ke konvergenci, což znamená, že relativní pozice Karlovarského kraje ve srovnání s jinými regiony NUTS 3 se vylepšuje.

2.4.6 Veřejné rozpočty

Vývoj veřejných rozpočtů, kterými jsou rozpočty kraje, obcí a dobrovolných svazků obcí, vykazuje v Karlovarském kraji podobné trendy jako v ostatních krajích. Až do roku 2008 byl rozdíl příjmů a výdajů kladný (s výjimkou roku 2006), avšak v roce 2009 došlo jak k poklesu příjmů, tak zejména k nárůstu výdajů, což znamená rozdíl příjmů a výdajů více než miliardu Kč. Rovněž v Karlovarském kraji tedy byly a budou utlumovány veřejné investice v důsledku doznívající hospodářské krize.

2.5 DOSTUPNOST A TECHNICKÁ INFRASTRUKTURA

2.5.1 Dopravní síť a dopravní obslužnost

Karlovarský kraj je charakteristický nedostatečným stavem silniční infrastruktury (hlavní silniční tahy jsou tvořeny komunikacemi I. třídy, malý počet km rychlostních silnic, absence dálnic) a taktéž poměrně hustou sítí železničních tratí (hustota železniční sítě převyšující průměr ČR), které ale nevyhovují potřebám moderní dopravy. Z hlediska železnice je navíc dostatečně napojeno pouze Chebsko, zatímco napojení ostatních částí kraje je nutné hodnotit jako nedostatečné. Výraznou komparativní výhodou Karlovarského kraje je, ve srovnání s ostatními kraji ČR, existence mezinárodního letiště (Karlovy Vary – Olšová Vrata).

V Karlovarském kraji je z pohledu jeho regionálních vazeb dopravně nejvíce exponována především jeho chebská část (přeprava téměř 1/3 zboží mezinárodních přeprav z a do Německa). Pro evropskou dopravní síť může být v budoucnosti významná role spojnice Cheb – Karlovy Vary – Chomutov – Most – Ústí nad Labem – Liberec. Ve vnitrostátní dopravě je pro Karlovarský kraj velmi důležité dopravní spojení s pražskou aglomerací, jak

silniční, tak i železniční dopravou a to nejen pro další rozvoj cestovního ruchu a lázeňství, ale i pro rozvoj kontaktů na centrální instituce a centrály zahraničních firem.

2.5.2 Vodní hospodářství

Na území Karlovarského kraje jsou všechny obce nad 2 000 ekvivalentních obyvatel vybaveny čistírnami odpadních vod (ČOV) alespoň se základním mechanicko-biologickým čištěním. Rovněž podíl obyvatel zásobovaných pitnou vodou z veřejných vodovodů je velmi vysoký (přibližně 98 %), což je dáno zejména výše zmíněným vysokým počtem obyvatel bydlících v bytových domech. Z hlediska vodního hospodářství je nutné zmínit i velmi vysoký podíl chráněných oblastí přirozené akumulace vod na celkové ploše kraje.

2.5.3 Energetika (s důrazem na obnovitelné zdroje energie a energetickou efektivitu)

Stávající elektrizační soustava zabezpečuje současnou potřebu elektrické energie v kraji. Hnědouhelná elektrárna v Tisové svým instalovaným výkonem dokonce přesahuje rámec kraje. V kraji je provozována i řada menších, převážně podnikových teplárenských zdrojů vyrábějících mimo dodávané teplo též el. energii, a malých vodních elektráren.

Hřebeny Krušných hor disponují potenciálem pro rozvoj alternativních druhů výroby elektrické energie, resp. pro výstavbu větrných elektráren. Objekty větrných elektráren však mohou mít vedle svého ekologického přínosu značný vliv na krajinný ráz, což může ovlivnit atraktivitu území pro cestovní ruch.

Perspektivní může být v kraji využití geotermální energie a rovněž výroby energie ze spalování biomasy.

2.5.4 Odpadové hospodářství

Mezi nejvýznamnější problémy odpadového hospodářství v kraji patří využití biologicky rozložitelného odpadu ze stravovacích provozů, z výroby a zpracování potravin, masa, odpady ze zemědělství, hygienizace kalů z čistíren odpadních vod, sběr a zpracování autovraků a elektrošrotu, nedostatečná obslužnost sběrnými dvory a jejich nedostatečná

kapacita. Na druhou stranu má Karlovarský kraj ve srovnání s ostatními kraji nižší produkci nebezpečných odpadů. Komunální odpady tvoří 16 % celkové produkce odpadů a v posledních letech stále narůstá podíl odpadů, které jsou tříděny a dále recyklovány.

2.6 ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

2.6.1 Příroda a krajina, vč. lesů a ochrany půd

Území Karlovarského kraje je po fyzickogeografické stránce velmi pestré s výskytem řady významných lokalit, které jsou cenné nejen z hlediska ochrany přírody, ale představují zároveň značný potenciál pro cestovní ruch. Nejvýraznějším příkladem takovýchto lokalit jsou minerální prameny využívané k lázeňským účelům.

Na území Karlovarského kraje se nachází Chráněná krajinná oblast Slavkovský les, která je charakteristická málo osídlenou krajinou s množstvím lesů, rašelinišť, skalních útvarů a zejména turisticky atraktivních projevů postvulkanické činnosti (výrony minerálních vod a plynů). Ve stadiu návrhu se současně době nachází Chráněná krajinná oblast Střední Poohří.

Kromě velkoplošných chráněných území se v kraji nachází i celá řada maloplošných chráněných území, např. Božidarské rašeliniště, Kladské rašeliny, SOOS a geologicky zajímavé lokality, např. Jan Svatoš či Komorní hůrka.

Naproti tomu nemalá část krajiny je antropogenně ovlivněna do takové míry, že je možné hovořit o zdevastované krajině. Jedná se především o prostor Sokolovské pánve, kde si rekultivace prostor přemodelovaných povrchovou důlní činností vyžádá mnoho let a nemalé množství prostředků.

V Karlovarském kraji je nejnižší podíl zemědělské půdy v ČR a pro tuto zemědělskou půdu je dále charakteristické její nízké zornění, které je hluboko pod průměrem ČR. Naopak podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové výměře zemědělské půdy několikanásobně průměr ČR převyšuje. Za zmínku stojí rovněž lesnatost, která dosahuje hodnot nad 40 %, což řadí tento kraj na čelní místa v žebříčku za celou ČR.

Zdravotní stav lesů zaznamenal v posledních letech poměrně pozitivní vývoj s výjimkou Krušných hor, kde v některých oblastech pokračuje poškozování lesů vlivem imisí, byť se nejedná o poškozování v intenzitě srovnatelné se situací před dvaceti lety.

Investiční výdaje na ochranu životního prostředí se v přepočtu na obyvatele vyznačovaly kolísavým vývojem a zůstávaly většinou pod celorepublikovou úrovní. Většina investičních i neinvestičních výdajů směřovala na nakládání s odpadními vodami a nakládání s odpady.

2.6.2 Voda

Území Karlovarského kraje je v evropském měřítku ojedinělé počtem vývěřů minerálních vod a plynů a pestrostí jejich chemického složení. Počet vývěřů dosahuje několika set.

Nejvýznamnějšími lokalitami s vyhlášenými s ochrannými pásmy jsou Karlovy Vary s termálními uhličitými vodami, Jáchymov s termálními radioaktivními vodami a Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Lázně Kynžvart, Kyselka, Korunní, Nová Ves se studenými uhličitými vodami.

Jakost povrchových vod je ve srovnání s průměrem ČR výrazně horší. Mezi nejvíce znečištěné řeky v kraji patří Ohře a Chodovský potok.

2.6.3 Ovzduší

Karlovarský kraj se vyznačuje druhými nejvyššími měrnými emisemi oxidu siřičitého (po Ústeckém kraji), jejichž zdrojem je především energetika a spalovací procesy v rámci velkých stacionárních zdrojů znečištění. Téměř tři čtvrtiny emisí oxidů dusíku pocházejí rovněž z REZZO 1. Měrné emise oxidu uhelnatého jsou naopak u tohoto kraje druhé nejnižší. I přes tyto skutečnosti je podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší v kraji výrazně nižší, než je celorepublikový průměr. Na tomto místě je však potřeba poznamenat, že tento ukazatel vykazuje v meziročním srovnání velmi vysokou volatilitu, protože je determinován meteorologickou situací.

Kvalita ovzduší v Karlovarském kraji se v posledních letech příliš neměnila, s výjimkou emisí oxidů uhelnatého, které se snižovaly, a emisí oxidů dusíku, u kterých byl trend nepříznivý.

3. SWOT analýza

SWOT analýza představuje často používaný způsob, kterým lze stručně a přehledně shrnout silné a slabé stránky (pevně dané faktory, se kterými je nutno počítat, ale nelze je změnit) spolu s hrozbami a příležitostmi (faktory, na které je třeba reagovat a odpovídajícím způsobem je eliminovat, resp. pokusit se je využít) zkoumaného regionu. Cílem SWOT analýzy je poskytnout souhrnný přehled zjištění z předchozí kapitoly vztahujících se zejména k identifikaci klíčových prioritních oblastí Karlovarského kraje pro budoucí programovací období.

SILNÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none">• Silná tradice a potenciál cestovního ruchu, zejména lázeňství• Relativně nižší sezónnost cestovního ruchu• Existence mezinárodního letiště v Karlových Varech• Vysoká míra podnikatelské aktivity• Diverzifikovaný průmysl kraje bez existence jednoho dominantního odvětví• Exponovaná poloha kraje vzhledem k ekonomicky nejdůležitějším regionům na evropské úrovni• Relativně nízké náklady na pracovní sílu• Dlouhodobé snižování emisí, zvláště z velkých zdrojů• Dobrá vybavenost obcí ČOV (vysoký podíl čištěných odpadních vod)• Koncepční přístup kraje k zdravotnictví a službám sociální péče
SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none">• Nízký potenciál vědy a výzkumu a jejich nedostatečné propojení s praxí• Nedostatečné dopravní propojení se sousedními kraji a s hlavním městem• Chybějící obchvaty měst a obcí• Nízká vzdělanostní a kvalifikační úroveň obyvatelstva

<ul style="list-style-type: none"> • Neexistence samostatné veřejné univerzity • Vysoká koncentrace cestovního ruchu do lázeňských oblastí, v ostatních částech kraje často chybějící služby vyšší kvality i koncepční přístup • Slabé využití méně známých kulturních památek pro cestovní ruch, chátrání některých památek • Výskyt plošně rozsáhlých, silně depopulačních, periferních oblastí s nedostatečným dopravním napojením • Nepříznivá sociální struktura obyvatelstva a s ní související jevy (např. horší zdravotní stav, vysoká rozvodovost, zvýšený výskyt sociálně patologických jevů) • Nízká vybavenost informačními a komunikačními technologiemi ve veřejné a podnikatelské sféře • Nevyhovující technický stav a nedostatky ve vybavenosti školských zařízení a některých volnočasových zařízení
PŘÍLEŽITOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Příliv zahraničního kapitálu do oborů s vyšší přidanou hodnotou díky využití průmyslových zón a brownfields • Zlepšení podmínek pro spolupráci veřejných a soukromých institucí v oblasti vědy a výzkumu • Zavedení systému dalšího vzdělávání dospělých, příp. zřízení (rozšíření) vysokého školství, rozšíření středního školství o technické obory • Posílení spolupráce mezi samosprávou, neziskovými organizacemi a soukromou sférou na lokální úrovni – rozvoj komunitního plánování, vznik komunitních center • Rozvoj turistických služeb vysoké kvality a doplňkových služeb mimo „lázeňský trojúhelník“ • Zlepšení údržby krajiny rozvinutím ekozemědělství a agroturistiky • Pokles negativního zatížení imisemi a hlukem z automobilové dopravy ve městech (po vybudování obchvatů měst) • Rekultivace a opětovné využití území po těžbě • Zlepšení image obcí a měst revitalizací jejich upadajících částí
OHROŽENÍ
<ul style="list-style-type: none"> • Nepříznivý demografický vývoj včetně stárnutí obyvatelstva zvláště v periferních oblastech • Odliv obyvatelstva migrací, především mladých a vzdělaných osob • Nedostatečné propojení vzdělávání, vědy a uživatelské sféry při výzkumu a zavádění inovací • Orientace na produkci s nízkou přidanou hodnotou

- Nedostatečná kapacita dopravní infrastruktury pro individuální i nákladní dopravu a zvyšující se zátěž kraje plynoucí z dopravy
- Pokračující chátrání železniční infrastruktury vedoucí k dalšímu poklesu konkurenceschopnosti železniční dopravy, případně i k zastavení provozu na některých tratích
- Úpadek částí měst v souvislosti s rozporem mezi jejich dřívějšími funkcemi a současnými nároky (vznik brownfields)
- Digital divide – rozdělení společnosti podle schopnosti využívat moderní informační a komunikační technologie
- Zábor zemědělské půdy v důsledku výstavby a ekonomických aktivit (včetně pokračující těžby), neostatečné využití stávajících brownfields
- Neřešení starých ekologických zátěží

4. Předpokládané prioritní oblasti Karlovarského kraje pro období po roce 2013

4.1 ROZVOJOVÁ STRATEGIE KRAJE

Hlavním koncepčním dokumentem pro rozvoj území Karlovarského kraje je „**Program rozvoje Karlovarského kraje 2007-2013**“ (aktualizovaná verze 2009), přijatý samosprávným vedením kraje. Součástí Programu rozvoje Karlovarského kraje je i **akční plán**, který má úzkou vazbu na stanovenou vizi, cíle a priority a také vazbu na finanční plán a nástroje řízení finanční podpory.

Hlavními strategickými směry Programu rozvoje Karlovarského kraje je konkurenceschopnost s orientací na rozvoj lidských zdrojů, podnikání a inovace, kvalitu života a infrastrukturu.

Samotný program rozvoje je tvořen vizí, globálním cílem a 4 prioritními osami, rozpracovanými do jednotlivých opatření (viz níže).

Strategická vize: Karlovarský kraj, ekonomicky prosperující region poskytující svým obyvatelům prostor pro kvalitní život založený na atraktivních přírodních podmínkách a otevřeném sociálně vstřícném prostředí. Karlovarský kraj, region evropského setkávání.

Globální cíl: Konkurenceschopnost

Prioritní osy: 1) Podnikání a inovace

Opatření: Výzkum a vývoj, Podnikatelské prostředí, Zpracovatelský průmysl, Cestovní ruch a lázeňství

2) Lidské zdroje

Opatření: Školství a vzdělávání, Veřejná správa

3) Infrastruktura

Opatření: Dopravní infrastruktura, ICT infrastruktura, Technická infrastruktura)

4) Kvalita života

Opatření: Ochrana ŽP, Péče o kulturní dědictví, Sociální infrastruktura a služby, Zdravotní infrastruktur a služby, Rozvoj venkova a zemědělství, Prevence rizik, Kultura, Sport.

Při specifikaci dalších kroků k programové podpoře rozvoje Karlovarského kraje je potřeba vycházet nejen z „**Programu rozvoje Karlovarského kraje 2007-2013**“, ale i dalších dokumentů, zejména ze „**Strategie rozvoje konkurenceschopnosti Karlovarského kraje**“.

„**Strategie rozvoje konkurenceschopnosti Karlovarského kraje**“ vychází z potřeby „společné reakce“ místních aktérů (obyvatel, firem, veřejných institucí ad.) na dosavadní vývoj ekonomiky v kraji, která se svým výkonem (HDP na obyvatele a nezaměstnanost) vzdaluje od průměru ČR a míří mezi hospodářsky nejzaostalejší území země. Strategie rozvoje je nástrojem, který staví na principu koncentrace úsilí a zdrojů na omezený okruh problémů (viz níže).

Strategická vize:

Karlovarský kraj dosahuje nadprůměrného hospodářského růstu mezi kraji ČR, čímž se přibližuje v základních ekonomických výkonnostních parametrech průměrné úrovni hospodářské výkonnosti ČR.

Vyšší hospodářský růst je postaven na strategických veřejných i soukromých investicích do rozvoje lidských zdrojů a inovačních aktivit, což vede k dynamickému rozvoji firem (od nově vzniklých, malých a středních až po klíčové firmy kraje) v rozhodujících hodnotových řetězcích ekonomiky kraje. Mění se struktura přímých zahraničních investic – roste jejich přidaná hodnota, zvyšuje se míra ukotvení jejich aktivit v kraji.

Zvyšující se konkurenceschopnost firem působících v kraji generuje rostoucí počet nových kvalitních pracovních míst. Pro tato pracovní místa připravuje vzdělávací systém

kraje kvalifikované odborníky, a to na základě funkční spolupráce (vzdělávacích institucí) s podniky a investic do kvality a kapacity celoživotní vzdělávací infrastruktury v kraji.

Systém podpůrné specializované infrastruktury a aktivity veřejných institucí působících v kraji spoluvytváří kvalitní podnikatelské prostředí, které podněcuje vznik a rozvoj firem, tvorbu a zavádění inovací, růst jejich produktivity a konkurenceschopnosti.

Globální cíl:

Zajistit trvalý růst produktivity regionální ekonomiky založený na zvyšujícím se počtu a významu firem, které investují do inovací a vědy a výzkumu, tvoří nová kvalitní pracovní místa, vykazují rostoucí přidanou hodnotu a se svými specializovanými a sofistikovanými výstupy se úspěšně prosazují na globálních trzích.

Pilíř A. Regionální inovační systém

Pilíř B. Lidské zdroje pro konkurenceschopnost

Pilíř C. Kvalitní podnikatelské prostředí

4.2 IDENTIFIKACE HLAVNÍCH PROBLÉMOVÝCH OBLASTÍ KRAJE PO ROCE 2013

K plné identifikaci problémů limitujících rozvoj Karlovarského kraje, byla zpracována SWOT analýza (viz kapitola 3), která identifikuje hlavní problémy. Z provedené analýzy a následné SWOT vycházejí jako nejvíce problémové následující oblasti:

- Nízká vzdělanostní a kvalifikační úroveň obyvatelstva.
- Nepříznivá sociální struktura obyvatelstva a s ní související jevy.
- Nízká intenzita vědy a výzkumu a jejich propojení s praxí.
- Nedostatečný rozvoj cestovního ruchu mimo „lázeňský trojúhelník“.
- Zanedbaný stav dopravní infrastruktury a narůstající intenzita dopravy.
- Nedostatečné řešení problémů periferních oblastí.
- Nízká vybavenost veřejné správy a podnikatelů informačními a komunikačními technologiemi.

Při zobecnění jednotlivých dílčích problémů a výběru nejdůležitějších z nich vyplývá, že v Karlovarském kraji je potřeba se soustředit na 4 klíčové oblasti, potřebné pro jeho další rozvoj:

- *Lidské zdroje a vzdělávání*
- *Inovace*
- *Podnikatelské prostředí a infrastrukturu*
- *Revitalizaci upadajících částí měst a obcí*

Tyto oblasti v zásadě korespondují jak s cíli **Strategie rozvoje Karlovarského kraje**, tak s cíli **Strategie rozvoje konkurenceschopnosti Karlovarského kraje**. Je oprávněné předpokládat, že potřeby kraje se nebudou nijak zásadně měnit ani po roce 2013. Rozvoj lidských zdrojů, rozvoj inovací, přátelského podnikatelského prostředí i revitalizace obcí jsou totiž dlouhodobé záležitosti, které nelze vyřešit ze dne na den.

4.3 PŘEDPOKLADY A POTŘEBY PRO DALŠÍ ROZVOJ KRAJE V NOVÉM PROGRAMOVACÍM OBDOBÍ

Budoucí podpora ze strukturálních fondů se bude výhradně soustředit na naplňování Strategie „Evropa 2020“ a jejích 7 iniciativ, které by se měly stát katalyzátorem pokroku v každém z prioritních témat:

1. Inovace v Unii
2. Mládež v pohybu
3. Digitální program pro Evropu
4. Evropa méně náročná na zdroje
5. Průmyslová politika pro éru globalizace
6. Program pro nové dovednosti a pracovní místa
7. Evropská platforma pro boj proti chudobě

Pro další rozvoj Karlovarského kraje jsou relevantní všechny iniciativy „Evropy 2020“, nicméně je nutné podotknout, že některé iniciativy jsou důležitější než iniciativy jiné.

V dalším textu jsou tedy představeny jednotlivé iniciativy Strategie Evropa 2020 a jejich vazba na další rozvoj Karlovarského kraje.

Inovace v Unii

Tato iniciativa je chápána jako zlepšení rámcových podmínek a přístupu k financování výzkumu a inovací, čímž by se zajistilo, aby se z inovativních nápadů staly výrobky a služby vytvářející růst a pracovní místa.

Od vnitrostátní úrovně se při aplikaci této iniciativy očekává, že budou přijímána opatření k posílení spolupráce mezi univerzitami, výzkumnými subjekty a podniky s cílem společně plánovat a zlepšit příhraniční spolupráci v oblastech, kde má EU přidanou hodnotu a zajistit tak rozšíření technologií po celém území EU. Tato iniciativa koresponduje s identifikovanou oblastí ***Inovací***.

Pro Karlovarský kraj je tato iniciativa jedna ze stěžejních. Inovace jako takové jsou úzce spjaté s výzkumnými a vývojovými aktivitami firem i veřejných institucí, neboť jsou aplikací konkrétních výsledků výzkumu a vývoje. Dá se tedy říci, že existuje přímá souvislost mezi intenzitou vědecko-výzkumných aktivit v daném regionu a inovační aktivitou místních firem.

Hospodářské zaostávání Karlovarského kraje je provázeno zcela minimální inovační aktivitou místních firem. To je mimo jiné i odrazem absence (až na výjimečné případy) výzkumných a vývojových aktivit v kraji. Ačkoliv v kraji schází významnější veřejná výzkumná instituce, nejzávažnějším problémem je zcela minimální rozsah vědecko-výzkumných aktivit v podnikovém sektoru (počet výzkumných pracovníků je 25x nižší než je průměr České republiky).

Komparativní výhodou Karlovarského kraje v oblasti inovací, která je nedostatečně využita, je jeho sousedství s Bavorskem, které patří mezi špičku evropských regionů v inovacích a špičkových technologiích a které disponuje vyspělou infrastrukturou, vzdělávacím systémem a klastrovou strukturální politikou. Intenzivní rozvoj inovačně

zaměřeného podnikání v příhraniční spolupráci s Bavorskem a využití principu sousedské difuze tak může být jednou z cest k dalšímu rozvoji Karlovarského kraje.

Mládež v pohybu

Iniciativa je chápána jako posílení výkonu systémů vzdělávání a odborné přípravy a usnadnění vstupu mladých lidí na pracovní trh (podporou mobility studentů a stážistů).

Od vnitrostátní úrovně se při aplikaci této iniciativy očekává, že budou zajištěny účinné investice do systémů vzdělávání a odborné přípravy na všech úrovních (od předškolní po vysokoškolskou) a že budou lépe zacíleny výsledky vzdělávání na potřeby pracovního trhu. Tato iniciativa koresponduje s identifikovanou oblastí ***Lidských zdrojů a vzdělávání***.

Karlovarský kraj vykazuje ve srovnání s ostatními kraji ČR podstatně nižší podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva. Omezená nabídka terciárního vzdělávání často vede k odchodu nadané části mladé populace za studiem mimo kraj. V důsledku omezené nabídky atraktivních pracovních míst v kraji pro absolventy VŠ a pro vysoce kvalifikované profesionály přetrvává v kraji dlouhodobě nedostatek těchto vysoce kvalifikovaných lidských zdrojů.

Tato iniciativa je stejně jako v případě „Inovací v Unii“ pro Karlovarský kraj klíčová, neboť inovace a vysoce vzdělaná pracovní síla jsou dvě strany jedné mince.

Digitální program pro Evropu

Cílem této iniciativy je zajistit udržitelný hospodářský a sociální přínos jednotného digitálního trhu, založeného na rychlém a superrychlém internetu.

Od vnitrostátní úrovně se při aplikaci této iniciativy očekává vypracování operační strategie pro vysokorychlostní internet a zaměření veřejného financování na oblasti, které nejsou plně pokryty soukromými investicemi. Tato iniciativa koresponduje s identifikovanou oblastí ***Podnikatelského prostředí a infrastruktury***.

Jak již bylo uvedeno výše, jednou z identifikovaných slabých stránek Karlovarského kraje je jeho nízká vybavenost informačními a komunikačními technologiemi. Právě tato Iniciativa umožňuje rozvíjet Karlovarský kraj i v této oblasti.

Evropa méně náročná na zdroje

Tato iniciativa si klade za cíl přispět k vytvoření společnosti méně náročné na zdroje s nízkou produkcí uhlíku. Mělo by být dosaženo oddělení hospodářského růstu od využívání zdrojů a energií, snížení emisí CO₂, zvýšení konkurenceschopnosti ekologicky šetrných odvětví a podpoření větší energetické bezpečnosti.

Od vnitrostátní úrovně se při aplikaci této iniciativy očekává m.j. vyvinutí inteligentní, modernizované a plně propojené dopravní a energetické infrastruktury, zajištění koordinovaného provádění projektů v oblasti dopravní infrastruktury v rámci EU a zaměření se na městský rozměr dopravy. Tato iniciativa koresponduje s identifikovanými oblastmi ***Podnikatelského prostředí a infrastruktury a Revitalizace upadajících částí měst a obcí*** (v nejširším slova smyslu).

Za velkou nevýhodu Karlovarského kraje lze považovat jeho nedostatečně kvalitní dopravní propojení se sousedními kraji, hlavním městem, ale i sousedním Německem. Nekvalitní dopravní síť pochopitelně často znamená zvýšenou zátěž obyvatel (chybějící obchvaty měst a obcí), včetně větší energetické náročnosti osobní i nákladní dopravy. Ačkoliv není doprava jediným předpokladem rozvoje, je nutné tuto oblast v Karlovarském kraji posílit a napomoci tak omezení izolovanosti kraje v rámci České republiky a mnohem většímu otevření se kraje i sousedním zemím EU (zejména Německu). Vyřešení této oblasti může napomoci i rozvoji lidských zdrojů a inovací. Je ale nutné zdůraznit, že je potřeba v první řadě investovat do rozvoje lidských zdrojů a inovací a v této návaznosti pracovat i na vyřešení dopravní infrastruktury. Ne vždy totiž pouze vyřešení dopravní infrastruktury znamená automaticky i příliv kvalitních lidských zdrojů a inovací (např. rozdíl Irsko X Portugalsko).

Průmyslová politika pro věk globalizace

Tato iniciativa bezprostředně reaguje na současnou hospodářskou krizi. Jejím cílem je vypracování rámce pro průmyslovou politiku, která bude podporovat podnikání, pomáhat průmyslu vypořádat se s problémy globalizace a podporovat konkurenceschopnost primárních průmyslových odvětví, výroby a služeb v Evropě.

Od vnitrostátní úrovně se očekává zlepšení podnikatelského prostředí, zejména pro malé a střední podniky, mj. i snížením administrativní zátěže a zlepšením kvality právních předpisů upravujících podnikání. Tato iniciativa koresponduje s identifikovanou oblastí ***Podnikatelského prostředí a infrastruktury.***

Karlovarský kraj má poměrně diverzifikovanou ekonomickou strukturu ve které značnou roli hrají právě malé a střední podniky. Podíl malých a středních podniků na celkové zaměstnanosti v kraji je 63,1 %. Tato iniciativa vytváří předpoklady pro konverzi ekonomiky kraje od tradičních oborů a systémů fungování podniků všech velikostí k oborům novým, globálně konkurenceschopným, fungujícím na principech inovačního podnikání. Ve spojení s iniciativou Inovace v Unii, je jednou z nejdůležitějších oblastí pro rozvoj Karlovarského kraje.

Program pro nové dovednosti a pracovní místa

Iniciativa je chápána jako zlepšení postavení občanů pomocí nových dovedností, jenž umožní současné i budoucí pracovní síle přizpůsobit se novým podmínkám a případným posunům profesní dráhy, snížit nezaměstnanost a zvýšit produktivitu práce. Důraz bude mj. kladen na podporu mobility pracovních sil v rámci EU, či provádění zásad celoživotního učení.

Od vnitrostátní úrovně se očekává snížení segmentace trhu práce, usnadnění přechodů a napomáhání sladování pracovního a rodinného života, včetně kontroly systému daní a dávek, aby se vyplatilo pracovat. Tato iniciativa koresponduje s identifikovanou oblastí ***Lidských zdrojů a vzdělávání.***

V Karlovarském kraji je nedostatek vysoce kvalifikované pracovní síly. Díky systému celoživotního učení bude možné lépe reagovat na potřeby trhu práce, stávající zaměstnance školit a zvyšovat tak jejich kvalifikaci.

Evropská platforma pro boj proti chudobě

Cílem této poslední iniciativy je zajistit hospodářskou, sociální a územní soudržnost za účelem zvyšování povědomí o základních právech osob, které se potýkají s chudobou a sociálním vyloučením a uznávání těchto práv, aby mohly důstojně žít a aktivně se zapojovat do společnosti.

Od vnitrostátní úrovně se očekává podpora kolektivní a individuální zodpovědnosti v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení.

Tato iniciativa je pro Karlovarský kraj nejméně přínosná, neboť Karlovarský kraj nepatří mezi regiony, ve kterých se obyvatelé ve větší míře potýkají s chudobou a sociálním vyloučením, a to i přesto, že oproti ČR vykazuje nadprůměrný podíl domácností pod hranicí životního minima.

4.4 DEFINICE HLAVNÍCH PRIORITNÍCH OBLASTÍ PRO ČERPÁNÍ ZE SF PO ROCE 2013

Zpracovatel identifikoval čtyři klíčové oblasti pro rozvoj Karlovarského kraje po roce 2013.

Jedná se o:

- ***Lidské zdroje a vzdělávání***
- ***Inovace***
- ***Podnikatelské prostředí a infrastrukturu***
- ***Revitalizaci upadajících částí měst a obcí***

Pokud má dojít k skutečnému zlepšení v identifikovaných oblastech, je potřeba, aby se pozornost soustředila na všechny zároveň a aby při realizaci intervencí byl kladen maximální důraz na jejich synergické efekty. Je zřejmé, že v případě některých intervencí bude potřeba, aby zároveň docházelo k příslušným krokům na národní úrovni. Nejmarkantněji se tato skutečnost dotýká identifikované oblasti Podnikatelské prostředí a infrastruktura, kdy intervence na podporu začínajících podnikatelů je potřeba doprovodit změnami legislativy na národní úrovni, jinak se jejich účinnost podstatně sníží. Na tomto místě je však třeba poznamenat, že i přes nesporný význam změny podmínek a pravidel na národní úrovni stejně jako z národní úrovně budované infrastruktury, mají největší potenciál pro zvýšení vyspělosti kraje a zajištění kvality života jeho obyvatel intervence prováděné z krajské, resp. regionální úrovně.

V implementaci definovaných hlavních prioritních oblastí pro čerpání budou mimo kraje hrát významnou roli i další subjekty, a to jak z veřejného (obce, dobrovolné svazky obcí), neziskového (NNO), tak soukromého sektoru. Pro dosažení maximální účinnosti navrhovaných intervencí bude nezbytné, aby již ve fázi tvorby strategie docházelo k co nejúžší spolupráci všech těchto subjektů.

Lidské zdroje a vzdělávání – v Karlovarském kraji je výrazným problémem nedostatečná vzdělanostní struktura obyvatelstva. Velmi významná je zejména neexistence vysoké školy. Rovněž se může zejména na lokální úrovni vyskytovat nedostatek středoškolsky vzdělaných osob s požadovanou kvalifikací, zejména technického směru. Intervence proto musí směřovat jak do infrastruktury pro vzdělávání, tak do zkvalitnění samotných pedagogů. Zpracovatel doporučuje soustředit se výhradně na úroveň středoškolského a vysokoškolského vzdělávání. Problémy se zajištěním kvalitního základního vzdělávání sice jsou zejména v periferních částech kraje mnohdy významné, na druhou stranu intervence do základního školství přispívají k nastartování hospodářského růstu podstatně méně. Intervence by se měly zaměřit i na rekvalifikace, avšak podstatně méně než v současném programovacím období, ve kterém není brán dostatečný zřetel na požadavky zaměstnavatelů v dotčeném území. Pokud by nastala příhodná konstelace podmínek, lze uvažovat i o podpoře vzniku regionální vysoké

školy, která by měla být technického typu a která by již od počátku existence měla být úzce provázána s místními podniky.

Inovace – vzhledem k tomu, že inovační aktivita podnikatelských subjektů je v Karlovarském kraji velmi nízká, je potřeba, aby se intervence zaměřily na posílení inovací ve firmách a to různými prostředky. Důležitý je zejména transfer technologií mezi výzkumnou a komerční sférou. Vzhledem k tomu, že vysokoškolský sektor je v Karlovarském kraji velmi omezený, bude potřeba podpořit rovněž navázání spolupráce místních firem s vysokými školami za hranicemi kraje. V tomto ohledu se přímo nabízí Bavorsko jako jeden z geoeconomicky nejvyspělejších regionů v Evropě. Zejména v případě malých a středních podniků, které jsou v Karlovarském kraji zastoupeny mírně podprůměrně, bude důležité posílit jejich vzájemnou spolupráci. Inovace bude potřeba podporovat zejména v podnicích působících v odvětvích generujících co nejvyšší přidanou hodnotu, kterých je však v Karlovarském kraji zatím velmi málo.

Podnikatelské prostředí a infrastruktura – lidské zdroje a inovace jsou jedněmi z klíčových faktorů pro rozvoj podnikání, které však sami o sobě nestačí, nejsou-li vhodně doplněny intervencemi do zlepšení podnikatelského prostředí a podnikatelské infrastruktury. Intervence do podnikatelského prostředí se musí soustředit především na poradenské služby, zejména pro začínající podnikatele a na snižování administrativní zátěže podnikatelů. Na území Karlovarského kraje je rovněž vhodné uvažovat o vybudování podnikatelského inkubátoru, který se již osvědčil v jiných regionech. Před intervencí do infrastruktury pro podnikání je nutno pečlivě analyzovat, zda danou infrastrukturu není schopen zajistit soukromý sektor a v případě, že ano, tak formulovat strategii takovým způsobem, aby nedocházelo k zbytečné deformaci trhu. To se týká i využití digitálních technologií podnikateli a vypracování operační strategie pro vysokorychlostní internet. Naproti tomu investice do dopravní infrastruktury budou potřebné vždy, otázkou je především efekt těchto investic. Zpracovatel doporučuje, aby v Karlovarském kraji byl relativní objem těchto investic snížen, neboť nejvýznamnější investice by měly být realizovány již v současném programovacím období. V souladu s iniciativou Evropa méně náročná na zdroje bude vhodné

více se zaměřit na železniční dopravu, která má i vzhledem k vysoké hustotě železnic v Karlovarském kraji nemalý potenciál. V oblasti silniční infrastruktury musí být nejvyšší prioritou vybudování dálničního spojení kraje s Prahou.

Revitalizace upadajících částí měst a obcí – zatímco předchozí tři oblasti prioritně směřují především k hospodářskému rozvoji kraje, fyzická revitalizace zanedbaných částí měst a obcí přispěje k růstu ekonomiky nepřímo. Na druhou stranu fyzický vzhled měst a obcí je jedním z důležitých aspektů, který rozhoduje o spokojenosti a kvalitě života obyvatel. Příznivý vzhled měst a obcí také významně spoluvytváří jejich image v očích návštěvníků a podnikatelů. Jinými slovy návštěvník se při volbě mezi dvěma městy se srovnatelně hodnotnými památkami může rozhodnout podle toho, jakou má město image, stejně jako investor v případě srovnatelného stavu podnikatelské infrastruktury. Specifickou problematiku představují chátrající areály dříve využívané pro průmyslové, dopravní, vojenské a jiné účely, které se kromě špatného fyzického prostředí často vyznačují rovněž ekologickými zátěžemi. Tyto areály už zčásti nebo zcela nemohou sloužit původním účelům, avšak jejich revitalizace není většinou ekonomicky výhodná (pokud je, pak je řešena soukromým sektorem a není potřeba veřejných intervencí). Fyzická revitalizace by se tedy měla zaměřit jednak na tyto areály, tzv. brownfields, kterých bylo v Karlovarském kraji agenturou CzechInvest identifikováno přibližně 200. Veřejné intervence by měly být nejintenzivnější především v případě, že následné využití bude nekomerčního charakteru. V případech, kdy následné využití bude komerčního charakteru, spadají již intervence zčásti do předchozí oblasti (Podnikatelské prostředí a infrastruktura). V takovýchto případech by měly intervence směřovat např. do přípravy projektové dokumentace, případně do rekonstrukce technické infrastruktury, pokud je zapotřebí. V mnoha obcích Karlovarského kraje je však rovněž nutné revitalizovat plochy typu veřejná prostranství či parky. Za zanedbaný stav těchto ploch může vedle nedostatku investičních prostředků v obecních rozpočtech rovněž nepříznivá sociální struktura obyvatel v mnoha lokalitách, projevující se sníženým zájmem části z nich o prostředí, v němž žijí.

5. Závěr

Hlavním cílem předložené Analýzy bylo zpracování socioekonomického postavení Karlovarského kraje se specifikací potřeb po roce 2013 z hlediska kohezní politiky.

Stručná situační analýza Karlovarského kraje je popsána v kapitole 2, na kterou bezprostředně navazuje SWOT analýza Karlovarského kraje (kapitola 3).

Stěžejní kapitolou celé Analýzy je kapitola 4, ve které jsou mimo jiné představeny i současné rozvojové strategie Karlovarského kraje. V neposlední řadě jsou v této kapitole specifikovány potřeby kraje po roce 2013 ve vazbě na Strategii EU 2020.

Vzhledem k značnému poklesu ekonomické výkonnosti Karlovarského kraje ve srovnání s celorepublikovým průměrem v posledních letech doporučuje zpracovatel soustředit se primárně na rozvoj ekonomické základny kraje. Mezi klíčové oblasti, do kterých by měly plynout intervence, patří zkvalitnění podnikatelského prostředí (zejména ve vztahu k začínajícím a malým a středním podnikatelům), rozvoj široce pojaté podnikatelské infrastruktury (včetně dopravní infrastruktury) a podpora inovací. Jedním z klíčových zdrojů konkurenceschopnosti podniků jsou i lidské zdroje. Vzhledem k tomu, že socioekonomická analýza poukázala na problémy v oblasti vzdělávání, navrhuje zpracovatel, aby v oblasti veřejných služeb byla pozornost zaměřena pouze na školství. Socioekonomická analýza sice odhalila nemalé problémy i v oblasti dalších veřejných služeb (zdravotnictví, sociální služby), avšak na základě principu koncentrace prostředků je třeba, aby se intervence soustředily pouze na nejvýznamnější problémy. V rámci školství navrhuje zpracovatel zaměřit intervence pouze na střední a vysoké školy, protože tyto intervence mohou mít největší dopad na zvýšení konkurenceschopnosti firem. Výše zmíněné intervence bude vhodné doplnit intervencemi zaměřenými na revitalizaci nejvíce zanedbaných částí obcí, aby došlo k zlepšení jejich image. Mnoho lidí totiž nelázeňská města a obce v Karlovarském kraji vnímá z hlediska jejich fyzického prostředí dosud negativně.

Zpracovatel se domnívá, že předložená Analýza je dobrým východiskem pro aktualizaci Rámcové pozice ČR k budoucnosti kohezní politiky EU po roce 2013 a taktéž k obhajobě priorit ČR v oblasti kohezní politiky během vyjednávání základních strategických dokumentů na úrovni EU.

Zdroje:

ČSÚ: Vývoz zboží jednotlivých krajů ČR v roce 2009 - Vývoz krajů v přepočtu na 1 obyvatele. <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/6009-10>

ČSÚ: Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v krajích České republiky 2010. <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/1383-10>

ČSÚ: Statistická ročenka Karlovarského kraje 2009. <http://www.czso.cz/xk/edicniplan.nsf/p/411011-09>

Program rozvoje Karlovarského kraje 2007 - 2013, Socioekonomická analýza

Program rozvoje Karlovarského kraje 2007 - 2013, Strategická část, aktualizace 2009

MMR: Rámcová pozice ČR k budoucnosti kohezní politiky EU Verze 2009 - schválena vládou dne 5. října 2009

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na období 2009 – 2013

Berman Group: Strategie rozvoje konkurenceschopnosti Karlovarského kraje. 2007

Strategie zdravotnictví Karlovarského kraje 2009.

Evropská Komise: Evropa 2020 - Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění

Chladová H.: Studie předpokládaného vývoje hlavních statistických ukazatelů v České republice a jejích krajích. 2010.

Zahradník P.: Česká republika a budoucnost kohezní politiky Evropské unie, březen 2010.